

רמב"ם הלכות אבל פרק ה

①

הלכה א

אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: א אסור לספר, ולכבס, ולרחוץ, ולסוך, ולשמש מטתו, ולנעול את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרוא בדברי תורה, ולזקוף את המטה, ולפרוע את ראשו, ולשאול שלום, הכל אחד עשר דבר.

הלכה ב

ומנין שהאבל אסור בתספורת, שהרי זההיר בני אהרן ראשיכם אל תפרעו, מכלל שכל המתאבל אסור לספר שערו אלא מגדל פרע, וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור לגלח שער זקנו וכל שער שיש בו, אחד המגלח ואחד המתגלח, היה מגלח ושמע שמת אביו משלים תגלחת שערו אחד המגלח ואחד המתגלח, וכן אסור לגלח שפה וליטול צפרניו בכלי אבל בשיניו או שנטל צפורן בצפורן מותר.

הלכה ג

ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך, שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן, ורחיצה בכלל סיכה שהרחיצה קודמת לסיכה שנאמר ורחצת וסכת, וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדים כך אסור ללבוש כלים לבנים בחדשים ומגהצין.

הלכה ד

אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם להעביר את ג הוזהמא מותר, וכן אסור ברחיצת מקצת גופו בחמין, אבל בצונן רוחץ פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו.

הלכה ה

מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה, שנאמר וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה, מכלל שהיה אסור מקודם, וכן לא ישא האבל אשה ולא תנשא אשה אע"פ שאין משמשין מטתו, ומותר להתיחד עם אשתו ואע"פ שהוא אסור בתשמיש המטה.

הלכה ו

מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל, שהרי נאמר ליחזקאל ונעליך תשים ברגליך, מכלל שכל העם אסורין, היה בא בדרך נועל והולך וכשיכנס במדינה חולץ מנעליו.

הלכה ז

רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה, זה שנאמר והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף ה אכל אסור בעשיית מלאכה, וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה כך הוא אסור לישא וליתן בסחורה ולילך ממדינה למדינה בסחורה.

הלכה ח

כל שלשה ימים הראשונים נ אסור בעשיית מלאכה אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה, מכאן ואילך אם היה עני ב עושה ה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוה בפלך בתוך ביתה.

הלכה ט

שני אחים או שני שותפין שהיו בחנות אחת ואירע אבל לאחד מהן, נועלין את החנות כל שבעה.

הלכה י

אפילו דברים שמותר לעשותן בחולו של מועד אסור לאבל לעשותן בידו בימי אבלו, אבל אחרים עושים לו, כיצד היו זיתיו להפוך וכדיו לגוף ופשתנו לעלות מן המשרה וצמרן מן היורה, שוכר אחרים לעשות לו כדי שלא יאבדו, ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים.

הלכה יא

ב האריסין והחכירין שלו והקבלנין הרי אלו יעשו כדרכן, אבל החמרים והגמלים בבהמות שלו והספנים בספינה שלו הרי אלו לא יעשו, ואם היו מוחכרים או מושכרים מקודם לזמן קצוב הרי אלו יעשו.

הלכה יב

ג שכיר יום אפילו בעיר ב אחרת לא יעשה לו.

הלכה יג

האבל שהיתה מלאכתו בין בקבלנות לא יעשה, היתה מלאכתו ביד אחרים, בביתו לא יעשו בבית אחר עושין.

הלכה יד

היה לו דין עם אדם אינו תובעו כל שבעת ימי האבילות, ואם היה דבר אבד עושה שליח, כזה הורו הגאונים.

הלכה טו

מגן שהאבל אסור בדברי תורה, שהרי נאמר ליחזקאל האנק דום.

הלכה טז

אסור לקרות מ בתורה בבניאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות, ואם היו ג רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא ילחוש לאחר בצדו וזה שבצדו אומר לתורגמן והתורגמן משמיע לרבים.

הלכה יז

ומגן שאין האבל יושב על המטה, שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו וישכב ארצה.

הלכה יח

וחייב ט לכפות המטה כל שבעה, ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עיירות חייב לכפות את כולן, ואפילו חמשה אחים ומת אחד מהן כולן כופין את מטותיהן, המטה המיוחדת לכלים או למעות אינו צריך לכפותה, דרגש אינו צריך לכפותו אלא מתיר את קרביטיו והוא נופל מאליו, מטה שנקליטיה יוצאין ממנה שהרי אי אפשר להפכה זוקפה ודיו, הפך כל מטותיו והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים או על גבי כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי המטה הכפויה.

הלכה יט

מגן לאבל שאסור בפריעת הראש, שהרי נאמר ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל שאר האבלים חייבין בעטיפת הראש, והסודר שמכסה בו ראשו עוטה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר ועל שפם יעטה ואונקלוס תרגם כאבלא ע יתעטף.

הלכה כ

ומגן שהאבל אסור בשאלת שלום, שנאמר האנק פ דום, כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום ג אין מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל, ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר ק לו שלום ומשבעה ועד שלשים שואל בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומו עד לאחר שלשים, ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו עד לאחר שנים עשר חדש, אם בשאלת שלום נאסר באבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק שנאמר דום, ולא יאחוז תינוק בידו שלא יביאנו לידי שחוק, ולא יכנס למקום שמחה כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

רמב"ם הלכות אבל פרק ו

3

הלכה א

מדברי סופרים שיהיה האבל נוהג במקצת דברי אבלות כל שלשים יום, ומנין סמכו חכמים לשלשים יום, שנאמר ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום. +/השגת הראב"ד/ מדברי סופרים וכו' עד מצטער שלשים יום. א"א בגמ' למצוה ראשיכם אל תפרעו ואתיא פרע פרע ממיד עכ"ל. +

הלכה ב

ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור בתספורת, ובגיהוץ, ובנשואין, ובשמחת מרעות, ולילך בסחורה ממדינה למדינה, הכל חמשה דברים.

הלכה ג

בתספורת כיצד, כשם שאסור לספר כל שער גופו, או לגלח שפמו, או לקוץ צפרניו בכלי כל שבעה, כך אסור כל שלשים יום, במה דברים אמורים באיש, אבל באשה מותרת א בנטילת שער לאחר שבעה והאיש עד שלשים יום, ועל אביו ועל אמו חייב לגדל שער עד שישלח פרע או עד שיגער בו חבירו.

הלכה ד

וכן אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין כל שלשים יום, אחד האיש ואחד האשה, היו צבועין ומגוהצין מותרין, וכן אם לא היו חדשים אע"פ שהן לבנים ומגוהצין מותרין, וכלי פשתן אין ב בהן משום גיהוץ ולאחר שלשים יום מותר בגיהוץ אפילו על אביו ועל אמו.

הלכה ה

בנישואין כיצד, אסור לישא אשה כל שלשים יום, ומותר לארשה אפילו ביום המיתה, ומי שמתה אשתו, אם כבר קיים מצות פריה ורביה ויש לו מי שישמשנו ואין לו בנים קטנים הרי זה אסור לישא אשה ג אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים, אבל מי שלא קיים מצות פריה ורביה, או ד שקיים ויש לו בנים קטנים או שאין לו מי שישמשנו, הרי זה מותר לארשה ולכנס מיד ואסור לו לבא עליה עד שלשים יום, וכן ה האשה שהיתה אבלה לא תבעל עד שלשים יום.

הלכה ו

שמחת מרעות שהיה חייב לפרוע אותה מיד, מותר לעשותה מיד לאחר שבעה, אבל אם אינו חייב לפרעה אסור להכנס לה עד שלשים יום.

הלכה ז

במה דברים אמורים בשאר כל מתים, אבל על אביו ו ועל אמו בין כך ובין כך לא יכנס לשמחת מרעות עד שנים עשר חדש. +/השגת הראב"ד/ בד"א כשאר מתים וכו' עד י"ב חדש. א"א ולשמחת מצוה עד שלשים יום כשאר מתים. +

הלכה ח

על כל המתים כולן מותר לילך בסחורה לאחר שלשים, על אביו ועל אמו עד שיגער בו חבירו ויאמרו ז לו לך עמנו.

הלכה ט

על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט, על אביו ועל אמו ממעט בעסקו.

הלכה י

ההולך ממקום למקום אם יכול למעט בעסקו ימעט ואם לאו יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהן חיי נפש.

הלכה יא

מי שהיה בעלה צלוב בעיר או אשתו צלובה או אביו ואמו, אסור לו לשכון באותה העיר עד שיכלה הבשר, ואם היתה עיר גדולה כאנטוכיא יש לו לשכון בצד האחר שאינו צלובין בו.

הלכה יב

יום שביעי מקצתו ככולו והוא עולה לכאן ולכאן, ולפיכך מותר לכבס ח ולרחוץ ולעשות שאר הדברים ביום שביעי, וכן יום שלשים מקצתו ככולו ומותר לספר ולגהץ ביום שלשים.

הלכה יג

מי שתכפוהו אביו והכביד שערו מיקל בתער לא במספרים, ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ולא בחול, ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא בחמין, וכן מי שתכפוהו אביו ובא ממדינת הים ומבית השביה, או שיצא מבית האסורים, או שהיה מנודה והותר, או שהיה מודר ונשאל על נדרו והותר, וכל היצא מטומאה לטהרה הרי אלו מגלחין בימי אבלם, הואיל ותכפם אבל אחר אבל ולא מצאו פנאי.

ליטול צפרנים בימי אבלו דברי ר' יהודה, ר' יוסי מתיר. ואיפסיקא הלכתא כרבי יוסי, דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל, ולא שנא צפרנים דיד ולא שנא דרגל כולהו שרו, מיהו הני מילי בשיניו, אבל בגנסתרא * אסור, דאמר ר' חייא בר אשי אמר רב בגנסתרא אסור. וכתב רבינו הגדול * ז"ל: מיהו חזינן למקצת רבואתא דאמרינן דוקא בתוך שלשים אבל בתוך שבעה אסור, ואנן לא סבירא לן הכי אלא אפילו בתוך שבעה שרי. ומסתברא כרבינו ז"ל מעובדא דשמואל ופנחס⁵⁵, דשמואל איתרע ביה מילתא בפנחס אחוה * , על שמואל למישאל טעמיה מניה * חזינהו לטופרי דהוו נפישן אמר ליה אמאי לא שקלת להו אלמא שרי. ומיעל לאבל ומישאל טעמא מניה, תוך שבעה הוא * , כדפרשינן לעיל⁵⁶. והרב ר' יצחק בן גיא ז"ל כתב לאחר שבעה בגנסתרא נמי מותר. ומדברי רבינו ז"ל נלמד שכל שלשים אסור בגנסתרא. אמר רב יהודה אמר רב זוג בא מחמתן לפני רבי ובקשו ממנו צפרנים * התיר להם, ואם בקשו ממנו שפה * התיר להם. ושמואל אמר אף בקשו ממנו שפה והתיר להם. אמר אביטול ספרא משמיה דרב שפה מזוית לזוית * הנחה כל שמעכת⁵⁷. פי' שפה נקרא מה שמוזית לזוית, והיינו מה שלמעלה מן הפה כנגד כל פתיחת הפה והכל מותר לגלח, הנחה הוא שם אחר⁵⁸, והוא מה שמכאן ומכאן לפתיחת הפה וקורין אותו כך, לפי שדרך המתגלחין להניחו עם הזקן וכל שמעכת אכילה ממנה באבילות * . רב⁵⁹ אמר ובשפה נמי כל שמעכת, כלומר אף שפה אין מתירין לגלח הכל אלא כל שמעכת בלבד. אמר רב נחמן בר יצחק ולדידי כל שהוא⁶⁰ כשפה המעכת דמי לי אנינא דעתאי⁶¹.

כתב הראב"ד ז"ל: דברים הללו דוקא במועד אמרו, אבל באבילות אסור. דתניא באבל רבתי⁶² לתספורת כיצד, אסור בנטילת שער אחד ראשו ואחד כל שער שבו ואחד זקנו⁶³, וראיה לדבר * ומפיכושת בן שאול יצא לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו⁶⁴. והרב רבי יצחק בן גיא ז"ל התיר שפה כל שמעכת בתוך שלשים, ובתוך שבעה אסור, וכן פסקו בפסוקות ובגדולות⁶⁵. ומסתברא שאף בתוך ז' נמי מותר. וזה

55 י"ט י"ח, א. 56 בענין שאילת שלום. 57 הנחה כל שמעכת, כפי' ליתא. וכני' רבינו הניה הנר"א (ועי' ברקדוקי סופרים). ועי' להלן בדברי רבינו. 58 אחר, כן בהדיא בר"ן כ"י"ש. ובס"ש: א'. 59 רב, נמרא (יח, א) ובה"ג: רבי אמי. 60 כל שהוא, ליתא כפי' ובה"ג: דאמי ל' (בשפה המעכת). ומלת דמי בס"ש ליתא. 61 דמי לי אנינא דעתאי, כן הני' הכונה ע"פ כ"י. ובס"ש: דמי ולא אנינא דעתאי (והעיר הנ"פ י"צ"ל: דאנינא דעתאי). 62 אבל רבתי ז'. 63 ואחד כל שער שבו ואחד זקנו, שם: ואחד י"פמו ואחד זקנו ואחד כל שער שבו. 64 שמואל"ב ט, כה. 65 בפסוקות ובגדולות. בגדולות, היינו ההלכות נדולות

אסורין (רש"י מ"ק יד, ב). בגנסתרא. מספרים (רש"י שם יח, א). רבינו הגדול. הרי"ף ז"ל. בפנחס אחוה. דמר שמואל. דפנחס הוא אבל. למישאל טעמיה מיניה. לדבר על לבו דפנחס (רש"י שם). תוך שבעה הוא. ומשמע דמותר האבל למשקל טופריה. צפרנים. מהו ליטול צפרנים (ר"ח). ואם בקשו ממנו שפה. כלומר אנה חזינא לדעתיה אי שאלו לגלח השפה היה מתיר להם (רש"י). מזוית לזוית. מסוף הפה לסוף האחר מותר לגלח שהרי מעכת האכילה ושתיה ומאיס (שם). באבילות. מסדר הלשון בכ"י מבואר בהדיא דמלה זו שייכת למעלה (ולא כמו שנדפס בס"ש בסימן הפסק לפניו, שומצא לשון רבינו כך הוא: באבילות רב אמר...!). וכוונת רבינו

לאפוקי מדעת הראב"ד לקמן דדוקא במועד אמרו, אבל באבילות אסור, לפיכך הוסיף המלה באבילות, לומר שכל זה גם באבילות גוהג. וראיה לדבר וכו' ולא עשה שפמו. באבל רבתי פ"ו אינו מביא זה לענין אבילות כלל, אלא בקשר עם ועשתה את צפרניה הנאמר ביפת תואר, ור"א אומר דהיא נטילת צפרנים, ולזה מביא שם ראיה ממפיכוש דלא קצץ צפרני רגליו, וקרי ליה "ולא עשה רגליו", וכן בשפמו. — ולכן היה נראה דצ"ל דהם דברי הראב"ד בעצמו, שמביא ראיה ממפיכוש שרצה להראות את דוד שהוא מתאבל עמו ולא עשה שפמו, אלמא באבילות אסור. אמנם בחידושי הריטב"א למ"ק (י"ב, ב) מצאתי שכתב: "ובאבל רבתי משמע דפליגי בהא דכתיב גבי יפת תואר ועשתה את צפרניה

ממחלקותו של רבינו ז"ל בצפרנים, שהכרענו לו בראיה דבתוך שבעה נמי מותר, דאינו בדין שיתלכלך באכילה בשפה, והנחה כל שמעכבין. ובירושלמי⁶⁶ מצינו כן: שפה ונטילת צפרנים אית תניי תני ברגל מותר ובאבל אסור, ואית תניי תני ברגל אסור ובאבל מותר. מאן דאמר ברגל מותר בשיש שם רגל, באבל אסור בשאין שם רגל. ומאן דאמר ברגל אסור בשיש שם הערמה, ובאבל מותר בשאין שם הערמה. חייא בר אשי בשם רב הלכה כדברי מי שהוא מיקל כאן וכאן, רבי יעקב בר אחא רבי שמעון בר רב משמיה דרב⁶⁷ הלכה כדברי מי שהוא מיקל בהלכות אבל, רב אמר שפה לנטילה⁶⁸ צפרנים לכל דבר אמר רבי ירמיה ובלבד שנוטות, כלומר שנוטות ויוצאות על הפה ומעכבות. ר' סימון⁶⁹ בשם ר' חנינא זוג בא לפני רבי בשפה ובנטילת צפרנים והתיר להם, עד כאן גירסא ירושלמית. ולמדנו משם מפורש שהשפה כל שמעכבת מותרת לאבל. להוציא מדברי הרב רבי אברהם, וכן הדברים האלו מראין כדעתנו שהתרנו אפילו תוך שבעה כדין צפרנים. קצרו של דבר: כל שלשים אסור לספר אחד ראשו ואחד זקנו ואפילו של בית הסתרים, אבל כל שמעכב באכילה נוטלו אפילו במספרים בתוך שבעה, בין למעלה מן הפה בין מן הצדדין, ומותר ליטול צפרנים בשנים וכיד בתוך שבעה, אבל בגנטרא אסור כל שלשים יום.

תנן רבנן⁷⁰ כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד, כגון⁷¹ הבא ממדינת הים שהלך להרויח ומבית השביה, והיוצא מבית האסורין, ומגודה שהתירו לו חכמים וכל הנשאל לחכם והותר, והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו, אסורין⁷² לגלח בימי אבלו. והתניא מותרין. אמר רב חסדא אמר רבינא⁷³ כי תניא מותרין בשתכפוהו אבליו, דתניא תכפוהו אבליו בזה אחר זה הכביד שערו מיקל בתער, אבל לא במספרים, ומכבס במים, אבל לא בנתר ולא בחול. פירוש, לשאר אנשים תכפוהו אבל לא צריך שנוי בתכבוס ובתספורת, אבל הבא ממדינת הים וחביריו שלא היה לו שהות לגלח עד שתכפוהו אבליו

(עמ' ריד, הוצ' היגדסהיסרי). בפסוקות לא ידוע לו. 66 ירושלמי מ"ק ג' סוף ה"א. 70 בר רב משימיה דרבי, שם: בר אבא בשם רביב"י. 68 לנטילה, שם: כנטילת. (69 ר' סימון, שם: ר' יצחק בר נחמן. 70 מ"ק י"ז, ב. 71 כנון — טהרתו, דברי רבינו הם, ויסודם בהשגח המינה ריש פ"ג. 72 אסורין... והתניא מותרין, כנפרא בסדר הפור. 73 רבינא, כנפרא: "שילא, ובכ"י (דקרוקי סופרים):

דמר מיקל ברגל יותר מן האבילות ומר ס"ל איפכא, הלכה כדברי המיקל כאן וכאן בשפה ונטילת צפרנים (שם). בתוך שבעה. וביר"ד שצ, א, פסק כהר"ץ גיאנות, דו"ל: "ושער של השפה ומהצדדים כל שמעכבת את האכילה תוך ו' אסור". אלא שעשה הכרעה, דלפי הראב"ד והרמב"ם אסור כלל, ואין חילוק בין שערות המעכבות האכילה או לא (עיין שם ש"ך ס"ק א). ובב"איר הגר"א העיר: אבל דברי הרמב"ן עיקר כמו שהוכיח מירושלמי וכן הוא דעת הטור. לשאר אנשים. כלומר מי שלא בא ממדינת הים ולא בכלל הני דמתניתין (דריש פ"ג) אלא שמת לו מת ותוך שלשים יום מת לו מת אחר היינו שתכפוהו אבליו. לא צריך שינוי. גירסא זו אי אפשר לקיימה, שהרי אדרבא: בשאר כל אדם כשתכפוהו אבליו כיון שלא עמד כל כך זמן בלא גלוח לא שרינן ליה לגלח במספרים.

דברי יהודה סבר דהיינו גדול דגדלם משום אבילות, ורבי יוסי סבר דהיינו תיקון, כדכתיב לא עשה רגליו. מבואר דכל הלשון שלפנינו הוא מאבל רבתי. ממחלקותו. כמו מחלוקת (הג"מ). שהכרענו לו בראיה מעובדא דשמואל ופנחס (מובא לעיל). בשיש שם רגל, כלומר לא בסתם רגל מיירי אלא ברגל שחל מיד אחר אבילותו והלכך מותר, הואיל והיה אסור לו בימי אבלו. וכימי אבל אסור דקתני, בשאין שם רגל קודם ימי אבלו, והלכך אסור בימי אבלו (פני משה מ"ק ג' סוף ה"א). בשיש שם הערמה. דאיכא למיחש שמא יערים לומר לא אטול אלא השפה ודעתו לגלח ממש. והא דקאמר באבל מותר, בשאין שם חשש הערמה. ולכולי עלמא בדאיכא חשש הערמה בשתיהן אסור, ובדליכא בשתיהן מותר (שם). מיקל כאן וכאן. כלומר אפילו תימר דפליגי.

אלא מפני שהוא של דבריהם, למה יהא הלכה כדברי המיקל באבל בשל תורה. ושמא מפני שאין דעתו של אדם אוננת [41* מספק ולבו נמשך 41*] בשמחה וגירסת ר"ח ורבינו האי שם בבכורות: הכל מודים לענין אבלות דיום שלשים כיום שלאחריו דמי דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל. וכן בהלכות גדולות⁴², ואין אנו יורדין לסוף דעתם בזה * וצ"ע. ולענין שאילתא דשאינא קדמיכון למה לא חייבוהו באבלות בשמתו מוטל לפניו שהוא עיקר אנינות ועיקר מרירותו של אדם, ועליו כתיב ואחריתה כיום מר, יש לומר דודאי נוהג הוא במקצת דברי אבלות, אסור ברחיצה ובסיכה קל וחומר מאכילת בשר ושתיית יין * ואכילה כל צרכו נמי אסרו עליו *, ואין צריך לומר שאסור בשמחה ובתספורת, ולא תיקשי לן מנמסר לרבים דמותר לאכול בשר כיון שאינו מוטל עליו לקברו, דמכל מקום בעידונין ושמחה אסור הוא, ואסור בשאילת שלום שאף אחרים אסורין כשהמת בעיר *. במלאכה נמי אי במלאכת עצמו אפילו אחרים אסורין *. וכבר אמרו⁴³ שהוא אסור לישב אפילו על מטה כפויה אלא על גבי קרקע הוא צריך לישב, לא אמרו אלא שאינו חולץ מגעל וסנדל ואינו מעטף הראש ואינו חייב בכפית מטותיו באלו הקילו עליו מפני שהוא טרוד בעסקי המת ומוטל עליו לקברו ולילך עמו מעיר לעיר, ואם באת להחמיר עליו בחליצת סנדל ומגעל ועטיפת הראש אף עסקי המת נפסדין בכך, לפיכך לא החמירו עליו באלו, וכן במלאכה אינו בדין לאסור עליו מלאכת קבורתו של מת, והלא אפילו לאחר קבורה מגלה ראשן לכבוד הרבים כל שכן לכבוד המת והרבים⁴⁴ * מתעסקים עמו והנושאים במשואו *. וכן נראה עוד שעיקר אבלות מן התורה אינו אלא בעידונין כגון רחיצה וסיכה ותשמיש המטה, ותפלין שהם פאר, ותכבוסת ותספורת דשמחה הוא, ואבלות כשמה, שלא יתעסק בדברים של שמחה אלא בדברי אבלות, וזה אנינות שבלב שממנו למדו שלא יתעסק בדברים של שמחה, אבל מגעל וסנדל ועטיפה אינן מן התורה, שלא אמרה תורה לענות ולצער נפשו מנוהג של כל העולם, לפיכך הקילו באלו עד שיקבר, והוא הטעם בעצמו למה שאמרו באבל⁴⁵ יצא לדרך נועל, ומה שאמרו בחתן⁴⁶ בועל בעילת מצוה ופורש, ולא אסרוהו משום שאנינותו

[41*] כן ע"פ כ"י, ובס"ש יתא, והנ"מ הגיה שבמקום ב"שמחה צ"ל בספיקא, וכן מצאתי מונה בר"ן, וגירסת הכ"י היא מרגניתא. 42 בה"נ (הוצ' היקדסהימ"ר) בה' אבל ובה' בכורות לא מצאתיו. 43 בבית יוסף סוף סימן ט"מא מ"בא, שמקורו בריוק לישון אבל רבתי בפ"י. [44*] כל י"כנו לכבוד המת והרבים, כן ע"פ כ"י, ונכון מאד, ובס"ש: כל י"כנו לכבוד המת ואהרי כן הרבים. — וזה מ"כורה הכנה. 45 אבל רבתי ה, י. 46 כתובות ד, א.

בהם חיי שעה אפילו הכי אסור בהם (פרישה שמא, יח). ואכילה כל צרכו נמי אסור עליו. הוא מה שכתב הבית יוסף ריש סימן שמא: "ודע דאיתא בירושלמי לא אוכל כל צרכו, והשמיטוהו הפוסקים משום דכיון דלא אידכר בברייתא דתלמודא דידן משמע דלא קיימא לן הכי". ונמצא ענין זה באבל רבתי פ"י. כשהמת בעיר, וכן כתב הטור: אין שואלין שלום זה לזה והמת בעיר, בר"א בכפר קטן, אבל בעיר גדולה שואלין. — וכתב הב"י דהוא בפ"ק דאבל. אפילו אחרים אסורין. פ"י אסורין להתעסק במלאכת האונן אפילו יש חבורתא, ואם אין חבורתא אפילו כל העולם כמלאכתן אסור (פרישה שמא, כ). והנושאים במשואו. ג"ל כוונתו: והמשתתפים בצער. — וצריך לגלות את ראשו

היינו: שכל ספק בן קיימא אין לבו של אדם דוח עליו, כמבואר לעיל. ואין אנו יורדין לסוף דעתם בזה. כי אם גורסים: "יום שלשים כיום שלאחריו דמי", וצריך להתאבל עליו, איך שייך לומר דהטעם הוא מפני דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל. — והנה הפירוש של רבינו הנגאל למס' בכורות אין לנו אמנם בשיטה מקובצת מביא מס"א גירסא זו וכן הוא באמת בפירושו של רבינו גרשון, אלא שהוא מפרש הגמרא שם: "יום שלשים כשל אחריו ומותר בגיהוץ ותספורת", ובוה סרה התמיה של רבינו, שהרי אין הענין פה אם מתאבלים עליו, אלא לענין גיהוץ ותספורת, ושפיר שייך לשון הגמרא "דאמר שמואל" הלכה כדברי המיקל באבל. קל וחומר מאכילת בשר ושתיית יין. פ"י שיש

ערוך השולחן יורה דעה סימן שפא

7

סעיף א

אמרינן בתענית [י"ג ב] והלכתא אבל אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין בין בצונן כל שבעה אבל פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר אבל לסוך אפילו כל שהוא אסור ואם להעביר את הזוהמא מותר ע"ש ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה או שאר מין טינוף רוחץ כדרכו ואינו חושש והרי אפילו ביוה"כ מותר בכה"ג דלא אסרו רק רחיצה של תענוג ולא של צער כלומר להסיר הצער.

סעיף ב

וכתב רבינו הרמ"א דכל זה מדינא אינו אסור רק שבעה אבל אח"כ מותר ברחיצה אלא שנהגו האידנא לאסור רחיצה כל ל' יום [כצ"ל] ואפילו לחוף הראש אסור ואין לשנות המנהג כי מנהג קדום הוא ונתייחסד ע"פ ותיקין עכ"ל והטעם דחיישינן דילמא אתי לסריקת הראש [א"ז] ולפ"ז לדידן דשרינן לסרוק הראש כמ"ש בסי' ש"ץ היה מותר לרחוץ [ט"ז סק"א] אבל י"א הטעם דאסרו משום תיספורת שכן דרך הנכנס במרחץ לגלח ראשו [רש"ל] ולפ"ז שפיר אסור גם לדידן [ט"ז שם] וזה שכתב לחוף הראש היינו בחמין ובצונן מותר.

סעיף ג

ואף לפי המנהג אין האיסור אלא בחמין אבל בצונן מותר בתוך ל' כל גופו [ש"ך סק"א] ויש מהגדולים דס"ל דלפי המנהג גם בצונן אסור כל ל' בכל גופו [דגמ"ר והגרע"א] ואני תמה דהא לפי טעם השני שנתבאר וודאי דלא שייך זה בצונן דרך הנכנס למרחץ דרכו לגלח ראשו ולא הרוחץ בצונן וטעם הראשון דסריקת הראש לא שייך לדידן כמ"ש וא"כ מאיזה טעם נאסור בצונן ועוד דרחיצה סתם אינו אלא בחמין כדאיתא בירושלמי [פ"ג ה"ה] שאומר שאין רחיצת צונן רחיצה ע"ש והגמ' בתענית שם כשאסרה בצונן בתוך ז' הוצרכה לבאר בין בחמין בין בצונן וא"כ כיון דהמנהג נאמר סתם רחיצה אינו אלא בחמין ועוד דבתענית שם אמרו כל שהוא משום תענוג בחמין אסור בצונן מותר אלמא דבצונן ליכא תענוג וא"כ למה לנו לאסור ואי משום אבלות הא שם אבלות אינה אלא שבעה ועוד דלקמן סי' שצ"ט ובא"ח סי' תקמ"ט שהוזכר בש"ע רחיצה אחמין קאי כמבואר שם ובזה אומר שם רבינו הרמ"א אע"פ שנהגו לאסור רחיצה כל ל' יום ע"ש [ובסוף סי' תר"ו בא"ח שם דמשמע דאטבילה קאי אינו כן דרחיצה קאי כמו בסי' תקמ"ט אלא משום דבעיה"כ אין דרך לטבול בלי רחיצה ומ"ש הגרע"א ראה מהש"ך עצמו בסי' שצ"ט סקט"ז דאמאי לא תירץ דרמ"א מיירי בצונן לפמ"ש א"ש דסתם רחיצה הוא בחמין כדמוכח מכל המקומות שהבאנו וכן נ"ל מדברי אור זרוע הגדול סוף סי' תל"ה ע"ש ודו"ק].

סעיף ד

וכן נלע"ד להזיע במרחץ כמו במרחצאות שלנו שעולים במקום גבוה שנקרא פא"ל ושופכין בתנור על האבנים השרופים והקיסור עולה למעלה וחוככין בשרם בעלי עץ יער מותר גם בתוך שלשים רק שלא ירחץ שם בחמין דזהו זיעה בעלמא להעביר הזוהמא משום צער שבשרו לא יקוץ מפני הזוהמא כידוע וזיעה ורחיצה תרי מילי נינהו כדמוכח בשבת [מ' א] שכשגזרו מקודם בשבת על הרחיצה לא גזרו על הזיעה ע"ש וידוע דמי שנצרך למרחץ זה צערו גדול מאד אם לא יזיע שם וכיון דרחיצה עצמה בתוך ל' אינו אלא מנהג לכן אין להוסיף על הגזירה וכן אני מורה וכן אני מזהיר שלא ישטופו רק בצונן ויזהרו מרחיצת חמין ומסיכה בבורית שקורין זילף ונראה דגם זה מותר שהרי לא נזכר רק רחיצה לאסור תוך ל' ולא סיכה.

סעיף ה

הדבר פשוט דמי שאינו בקו הבריאה אף שאינו חולה אלא שלחזק בריאותו צריך אמבטי של חמין שיש להתיר בתוך ל' כיון דאינו מדינא אין לאסור כשנוגע לבריאותו אבל בתוך ז' אסור אא"כ הרופא צוה לעשות לו כן אע"פ שהוא חולה שאין בו סכנה דבמקום חולי לא גזרו כמו אמירה לעכ"ם שבות שהותרה בשבת לחולה שאין בו סכנה במ"ש בא"ח סי' שכ"ת

סעיף ו

סיכה כיצד אבל כל ז' אסור לסוך אפילו כל שהוא אם מכין לתענוג אבל אם הוא להעביר הזוהמא מותר גם בתוך ז' ואין צ"ל כשצריך לסוך משום רפואה כגון שיש לו חטטין בראשו או צרעת בגופו או מפני איזה מיתוש וכל מין סיכה אסור בין בשמן בין בבורית וכל"ש בסיכות שיש בהם ריח טוב כמו מיני פרפומ"א וכיוצא בהם ואיסור הסיכה הוא בין בגופו בין בשערו בין איש בין אשה.

סעיף ז

יולדת אבילה שצריכה לרחוץ מותרת אפילו ביום ראשון ואפילו בחמין מיהו אם אין בזה צורך כל כך יש להחמיר ביום ראשון [ש"ך סק"ב] וכן מי שהוא אסטניס כהך דר"ג בפ"ב דברכות אך לא כל אדם יכול לומר אסטניס אני רק מי שידוע שבלא רחיצה יצטער הרבה ויבא לידי מיתוש לזה התירו [טור] וכן מאן דאית ליה ערבוביא ברישיה מותר לחוף בחמין דלא גרע מאסטניס וכן מי שיש לו צרעת בגופו וצריך חמין מותר ג"כ מטעם שנתבאר ומי שתכפוהו אביליו שאירעו שני אבלות זה אחר זה מותר לרחוץ כל גופו בצונן [גמ'] והיינו